

KONSTANTIN
PRESLAVSKY
UNIVERSITY
SHUMEN

**ШУМЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ”**

ФАКУЛТЕТ ПО ХУМАНИТАРНИ НАУКИ

СПЕЦИАЛНОСТ ТЕОЛОГИЯ

Утвърждавам:

Декан:.....

КОМПЛЕКТ НА СТУДЕНТА

ДИСЦИПЛИНА: ОБЩА ИСТОРИЯ НА ЦЪРКВАТА

**ШУМЕН
2014**

К О Н С П Е К Т

за изпит по **Обща история на църквата**
за специалност «Теология»

1. УВОДНИ ВЪПРОСИ. ВЪВЕДЕНИЕ В ОБЩАТА ИСТОРИЯ НА ЦЪРКВАТА КАТО НАУКА

- 1.1. Отношение между светската и църковната история
- 1.2. Характер, предмет, задачи, метод и определение на Общата история на Църквата като наука.
- 1.3. Периодизация на Общата история на Църквата
- 1.4. Извори за Общата история на Църквата
- 1.5. Събиране и издаване на изворите
- 1.6. Сродни и помощни науки на Общата история на Църквата
- 1.7. Развой на църковната историография на Изток и Запад (от IV в. до днес)
- 1.8. Значение на Общата история на Църквата

ПЪРВИ ПЕРИОД (33-313 Г.)

2. Състояние на античния свят непосредствено преди и след Рождество Христово

2.1. Юдейство

- 2.1.1. Поява и развитие
- 2.1.2. Религия и литература на евреите
- 2.1.3. Апокалиптика, есхатология и месианство
- 2.1.4. Синагога
- 2.1.5. Книжници
- 2.1.6. Течения в юдейството

2.2. Гръко-римски свят

- 2.3. Контекст на зараждане на християнството
- 2.4. Условия, които благоприятстват разпространението на християнството
- 2.5. Религиозни съперници на християнството
- 2.6. Късноантични философски системи

3. Начало и разпространение на християнството

- 3.1. Иисус Христос - Основател на Църквата
 - 3.2. Възникване на Църквата в Йерусалим
 - 3.3. Състояние на йерусалимската църковна община (33-51 г.)
 - 3.4. Благовестническа дейност на св. апостоли и разпространение на християнството в Палестина, Сирия, Арабия, Финикия, Мала Азия, Македония и Рим
 - 3.5. Апостол Павел - живот и дейност
 - 3.6. Мисионерски пътувания на ап. Павел
 - 3.7. Спор в Антиохийската църква за значението на обрязването. Апостолски събор в Йерусалим (ок. 48 г.)
 - 3.8. Разпространение на християнството до IV в.
 - 3.9. Основаване на Римската църква и дейност на ап. Петър
 - 3.10. Разпространение на християнството сред различни слоеве на късноантичното общество
- #### 4. Гонения срещу Църквата
- 4.1. Мъченичество - етимология и същност
 - 4.2. Преследване на Църквата от страна на юдеите
 - 4.3. Причини за гоненията:

- а) социални
- б) правно-религиозни
- в) политически
- 4.4. Исторически преглед на гоненията:
 - а) при имп. Нерон (54-68)
 - б) при имп. Домициан (81-96)
 - в) при имп. Траян (98-117), Хадриан (117-138) и Антоний Пий (138-161)
 - г) при имп. Марк Аврелий (161-180)
 - д) при имп. Септимий Север (193-211)
 - е) състояние на Църквата след Септимий Север до Деций Траян
 - ж) при имп. Деций Траян (249-251)
 - з) при имп. Валериан (253-259)
 - и) при имп. Галиен (260-268)
 - й) при имп. Диоклетиан (284-305) и неговите съуправители и приемници
- 4.5. Актове на мъченици и светци
- 4.6. Полемика на езически философи срещу християнството (III-III в.). Опити за реформиране и възраждане на езичеството
- 4.7. Култ към бог Митра
- 4.8. Едикт на имп. Галерий от 311 г.
- 4.9. Милански едикт от 313 г.
- 5. Ереси и разколи в древната Църква
 - 5.1. Етимология на термините “ерес” и “разкол”
 - 5.2. Юдействащи еретици - назаряни (евиионити) и елкезаити
 - 5.3. Гностицизъм
 - 5.3.1. Гностици от I и II в.
 - 5.3.2. Маркионитство
 - 5.3.3. Манихейство
 - 5.4. Монархианство
 - 5.5. Монтанистки разкол
 - 5.6. Разколи на Новат и Новациан
 - 5.7. Разкол на Мелитий
 - 5.8. Спорове за значението на еретическото кръщение
 - 5.9. Спорове за празнуването на Възкресение Христово
- ВТОРИ ПЕРИОД (313-1054 Г.)
- 6. Държава и Църква
 - 6.1. Отношение на имп. Константин и неговите синове към Църквата и езичеството
 - 6.2. Имп. Юлиан Отстъпник и неговият опит за възстановяване на езичеството
 - 6.3. Отношение на императорите след Юлиан към Църквата
 - 6.4. Отношения между държавата и Църквата на Изток и Запад (IV-X в.)
 - 6.5. Имуществени права и други привилегии на Църквата
 - 6.6. Късна езическа полемика и нейното противодействие
- 7. Разпространение на християнството
 - 7.1. Велико преселение на народите
 - 7.2. Готи
 - 7.3. Франки
 - 7.4. Британци
 - 7.5. Германци
 - 7.6. Скандинавци
 - 7.7. Славяни

- 7.8. Чехи
- 7.9. Поляци
- 7.10. Маджари (унгарци)
- 7.11. Грузинци
- 7.12. Арменци
- 7.13. Араби
- 7.14. Етиопци
- 7.15. Перси
- 8. Развитие на църковното учение. Ереси, разколи и богословски спорове.
- Вселенски събори
- 8.1. Причини за свикването на вселенските събори
- 8.2. Арий и арианството
- 8.3. Разпространение на арианството
- 8.4. Първи вселенски събор (325 г.) и неговото значение
- 8.5. Арианство след Първия вселенски събор
- 8.6. Ереси на Маркел, Фотин, Аполинарий и Македоний
- 8.7. Втори вселенски събор и неговото значение
- 8.8. Донатистки разкол в Северна Африка
- 8.9. Мелитиев разкол в Антиохия
- 8.10. Пелагианство и събори срещу него
- 8.11. Начало и развитие на христологическите ереси
- 8.12. Несторианска ерес
- 8.13. Трети вселенски събор и неговото значение
- 8.14. Несторианство след Третия вселенски събор
- 8.15. Монофизитска ерес и Четвърти вселенски събор
- 8.16. Монофизитство (евтихианство) и осъждането му на поместен събор в Константинопол (448 г.)
- 8.17. Разбойнически събор в Ефес (448 г.)
- 8.18. Четвърти вселенски събор (451 г.) - свикване, дейност и значение
- 8.19. Монофизитство след Халкидон
- 8.20. Акакиевата схизма между Цариград и Рим (484-518 г.)
- 8.21. Имп. Юстиниан II Велики и Петия вселенски събор
- 8.22. Теопасхитски спор
- 8.23. Спор за трите глави. Пети вселенски събор (553 г.)
- 8.24. Монофизитски църкви: Коптска, Етиопска, Арменска и Сиро-Яковитска
- 8.25. Монотелитство - поява и същност
- 8.26. Монергизъм
- 8.27. Шести вселенски събор (681 г.) и неговото значение
- 8.28. Монотелитство след събора. Маронитска църква
- 8.29. Иконоборство и седми вселенски събор
- 8.30. Иконоборска ерес
- 8.31. Полемика на иконопочитателите
- 8.32. Имп. Константин Копроним и иконоборския събор (754 г.)
- 8.33. Седми вселенски събор (787 г.)
- 8.34. Съдбата на съборните решения на Запад. Libri Carolini.
- 8.35. Иконоборство след Седмия вселенски събор
- 8.36. Константинополски събор (843 г.) и тържество на Православието
- 8.37. Павликианство, евхитство и богомилство
- 8.38. Павликианство (основаване, развитие и същност)
- 8.39. Евхитство (масалианство)

- 8.40. Богомилство - основаване, развитие и същност
- 9. Монашество - предпоставки и условия за неговата поява
 - 9.1. Отшелническо монашество - св. Антоний Велики
 - 9.2. Общежитийно монашество - св. Пахомий Велики
 - 9.3. Западно монашество - св. Йоан Касиан, Бенедикт Нурсийски
 - 9.4. Света Гора (Атон)
 - 9.5. Значение на монашеството в историята на Църквата
- 10. Църковно законодателство. Поместни събори. Канони, апостолски правила, Дидаскалия и постановления
 - 10.1. Вселенски и поместни църковни събори
 - 10.2. Събиране каноните на съборите
 - 10.3. Апостолски правила, Апостолска дидаскалия и Апостолски постановления
- 11. Амбиции на римските епископи за главенство в Църквата
 - 11.1. Библейско-догматически основания. “Дарът на Константин”
 - 11.2. Политически причини. Лъжеисидорови декретаии
 - 11.3. Фотиевата схизма (IX в.)
 - 11.4. Разделение на Източната и Западната църква (1054 г.)
- 12. Църковно устройство (IV-XI в.)
 - 12.1. Църковна йерархия
 - 12.2. Целибат на духовенството
 - 12.3. Нови църковни длъжности
 - 12.4. Църковна организация. Митрополии. Патриаршии
 - 12.5. Развитие на източните църкви до XI в.
- ТРЕТИ ПЕРИОД - ЗА ИЗТОЧНАТА (1054-1453 Г.) И ЗАПАДНАТА ЦЪРКВА (1054-1517 Г.)
 - 13. Положението на Православната църква
 - 13.1. Византийските императори и Църквата
 - 13.2. Кръстоносни походи на Изток
 - 13.3. Състояние на Източните църкви след 1054 г.
 - 14. Религиозно състояние на Източната църква
 - 14.1. Исихазъм (XIV в.)
 - 14.2. Духовно състояние на византийското общество
 - 15. Състояние на Римокатолическата църква (XI-XV в.)
 - 15.1. Християнизация на Западна, Средна и Северна Европа
 - 15.2. Папа Григорий VII Хилдебранд и неговата реформа
 - 15.3. Борба между папството и династията на Хохенщауфените
 - 15.4. Папа Иннокентий III - апогей на папството
 - 15.5. Авиньонски плен на папите
 - 15.6. Събори в Констанц, Базел и Ферара-Флоренция
 - 15.7. Западни еретици - катарите, валденци, апостолски братя
 - 15.8. Протореформатори - Джон Уиклиф, Ян Хус, Джироламо Савонарола
 - 15.9. Главни монашески ордени на Запад
 - 16. Духовно развитие на Римокатолическата църква
 - 16.1. Духовна просвета
 - 16.2. Схоластика. По-видни представители
 - 16.3. Мистика. По-именити представители
 - 16.4. Хуманизъм. По-шзвистниш представители
 - 16.5. Духовен и институционален живот (флагеланти, юбилейни години, инквизиция, кардиналска колегия)
 - 17. ЧЕТВЪРТИ ПЕРИОД (1453/1517 Г. - ДО ДНЕС)

- 17.1. Протестантство. Предпоставки за появата му
- 17.2. Живот и дейност на Мартин Лутер. Реформация в Германия
- 17.3. Улрих Цвингли. Реформация в Швейцария
- 17.4. Жан Калвин. Реформирано протестантство
- 17.5. Основаване и развитие на Англиканската църква
- 17.6. Реформация в Шотландия. Презвитерианство
- 17.7. Реформация във Франция. Хугенотство
- 17.8. Разпространение на протестантството в Европа
- 17.9. Анабаптизъм. Гражданска война в Германия. Менонити. Баптисти
- 17.10. Антитринитарии. Социнианство
18. Контрареформация на Римокатолическата църква (XVI в.). Нови духовни течения
 - 18.1. Тридентски събор
 - 18.2. Игнаций Лойола и Йезуитския орден
 - 18.3. Нови монашески ордени и конгрегации
 - 18.4. Римокатолическо богословие. По-видни представители
 - 18.5. Нови духовни течения в Римокатолическата църква (галиканство, янсенизъм, мистицизъм, квиетизъм)
19. Състояние на Римокатолическата църква през XVIII-XIX в.
 - 19.1. Епохата на Просвещението и Църквата
 - 19.2. Църковни реформи на австрийския имп. Йосиф II
 - 19.3. Римокатолическата църква по време на Френската революция (1789 г.)
 - 19.4. Положението ѝ в Германия, Италия, Франция
 - 19.5. Опити за ограничаване на папската власт. Фебронианство
 - 19.6. Римокатолическа реакция. Ултрамонтанска партия
 - 19.7. Първи Ватикански събор. Старокатоличество
 - 19.8. Нови духовни течения (модернизъм и либерализъм)
20. Състояние на протестантството през XVIII-XIX в.
 - 20.1. Протестантска ортодоксия
 - 20.2. Пиетизъм
 - 20.3. Рационализъм и идеализъм
21. Римокатоличество и протестантство през XX в.
 - 21.1. Отношение към комунизма и фашизма
 - 21.2. Втори Ватикански събор. Аджорнаменто
 - 21.3. Съвременна криза на римокатоличеството и протестантството. Нови видове богословие: на освобождението, азиатско, африканско, феминистко и др. Постмодернизъм. Движението “Ню ейдж”

Литература

1. **Алымов, Виктор.** Лекции по церковной истории. [до 1054 г.] - http://www.krotov.info/history/04/alymov/alym_23.htm
2. **Асмус, прот. Валентин.** Лекции по истории Церкви [I-IX в.]. - <http://www.wco.ru/biblio/books/asmus1/Main.htm>.
3. **Болотов, В. В.** Лекции по истории древней Церкви. Т. 1-4. М., 1994.
4. **Бриллиантов, А. И.** Лекции по истории древней Церкви. СПб., 2007
5. **Гарнак, А. фон.** Сущность христианства. Изд. 5-е. М., УРСС (Editorial URSS), 2010, 232 с.
6. **Голубич, М.** История на християнската църква от I до XX в. С., 1999.

7. **Димитров, Димитър Й.** Папоцезаризъм и цезаропапизъм: критика на терминологията, В: Християнство и култура, година XIII/2014/брой 4 (91), с. 87-90
8. **Дьяков, Ю. Т.** История Християнської Церкви, розказана раціоналістом. М., УРСС (Editorial URSS), 2010, 160 с.
9. **Еремина, В. М.** История Вселенской Церкви с элементами агиологии (курс лекцій, прочитаних в Російському Православному університеті св. Іоанна Богослова). - <http://vmeremina.narod.ru/istor1/istor1.htm>.
10. **Кернс, Ъ., Стоянов, Хр., Златев, К.** Християнството през вековете. С., 1998.
11. **Коев, Т., Бакалов, Г.** Въведение в християнството. С., 1992
12. **Кръстев, А.,** Причини за разделението на Църквата, В: ДК, кн. 9, 1991.
13. **Кръстев, А.,** Двукратен или първо-втори събор (861), В: История, общество, религия, Ш., 2003.
14. **Кръстев, А.,** Отношението на византийския император към църковните борби през IX в., В: Трудове на катедрите по история и богословие (в памет на Пейо Димитров), т. 5, С., 2004.
15. **Кръстев, А.,** Българо-франкски отношения и въвеждането на „Filioque“, В: Трудове на катедрите по история и богословие (в чест на 75-годишнината на видния църковен историк проф. д.теол.н. Т. Събев), т. 6, С., 2004.
16. **Кръстев, А.,** Приматът в Църквата, Бургас, 2012.
17. **Кръстев, А.,** Константинополският патриарх Фотий и славянският просветител Методий в борба срещу йопатарската ерес, В: Преславска книжовна школа, т. 14, Шумен, 2014, с. 41-46.
18. **Кубланов, М. М.** Возникновение христианства. Эпоха, идеи, искания. М., 1974.
19. **Малицки, П. И.** История на християнската Църква. Т. 1-2. С., 1995
20. **Милтон Л. Рудник.** История евангелского христианства. - http://www.krotov.info/history/00/posnov/rudnik_00.htm
21. **Поснов, М.** История на християнската Църква. До разделението на църквите. Т. 1-3. С., 1995.
22. **Риболов, Светослав.** Евсевий Кесарийски и осъждането на Фотин, В: Християнство и култура година XIII/2014/брой 6 (93), с. 76-84.
23. **Риболов, Светослав.** Маркел Анкирски и влиянието на савелианството, В: Християнство и култура, година XIII/2014/брой 7 (94), с. 17-28.
24. **Свенцицкая, И. С.** Раннее христианство. Страницы истории. М., 1987.
25. **Серафим (Соколов), прот.** История восточного и западного христианства (IV-XX века). М., 2008.
26. **Смирнов, Е. И.** История Християнської Церкви. М., 2007; http://www.pravkniga.ru/library/history_of_church
27. **Стефанов, П.,** архим. Ялдаваот: История и учение на гностическата религия. С., Омофор, 2008, 504 с
28. **Тальберг, Н.** История християнської Церкви. М.-Нью Йорк, 1991.
29. **Хотър, С. М.** Щрихи от църковната история. XX века разпространение на християните по света. С., 1997
30. Християнство. Энциклопедический словарь. Т. 1-3. М., 1993-1995.

Допълнителна литература:

1. **Chad Meister and J. B. Stump.** Christian Thought: A historical introduction. London, Routledge, 2010, 552 pp.

2. **Diarmaid MacCulloch**. A History of Christianity: The First Three Thousand Years. London, Allen Lane, 2009, 1184 pp.
3. **Eder, M.** Kirchengeschichte. 2000 Jahre im Überblick. Düsseldorf, 2008.
4. **Edwards, D. L.** Christianity: The First Two Thousand Years. Maryknoll (N.Y.), 1997.
5. **Ernesti, J.** Konfessionskunde kompakt. Die christlichen Kirchen in Geschichte und Gegenwart. Freiburg, 2009.
6. **Evans, G. R.** The History of Christian Europe. Oxford, 2008.
7. **Franzen, A.** Kleine Kirchengeschichte. Durchgesehen und erweitert bis in die Gegenwart von Roland Fröhlich. Freiburg, 2000.
8. **Frend, W. H. C.** The Rise of Christianity. Philadelphia, 1985
9. **Hein, M.** Kleines Lexikon der Kirchengeschichte. Muenchen, 1998.
10. **Martin H. Jung.** Kirchengeschichte. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2010, 300 S. (Grundwissen Christentum, 3).
11. **Michael Reeves.** The Breeze of the Centuries: Introducing great theologians — from the Apostolic Fathers to Aquinas. Nottingham, IVP, 2010, 160 pp.
12. **Tomkins, S.** A Short History of Christianity. London, 2006.
13. **The Oxford Dictionary of the Christian Church.** Eds. F. L. Cross & E. A. Livingstone. Oxford, 1997.

Форми на самостоятелна работа

1. Студентите изготвят реферат по предварително зададена тема.

Критерии за оценяване на самостоятелна работа

Среден /3/ - изготвяне по “готова схема”.

Добър /4/ – отсъствие на основни моменти от темата или допускане на неточности.

Мн. добър /5/ – продуктивно-нестандартно извеждане на темата с анализиране на използваните източници.

Отличен /6/ – творческо, самостоятелно, логично извеждане на темата, обоснованост и интерпретация на литературата; изявено отношение и позиции към темата; точност и богата езикова култура.

Семестриален контрол на:

1. Присъствие на лекционни и семинарни занятия.

Условия за допускане до изпитна процедура

1. Посещаемост на лекциите (минимум 50% от часовете).
2. Изпълнение на формите на самостоятелна работа.

Изпитна процедура. Схема/елементи, процедура на изпита, критерии за оценяване знанията и уменията на студентите, присъждане на кредити

Изпитна процедура: Основен елемент на изпитната процедура по дисциплината Обща история на Църквата е писмена разработка на два въпроса от конспекта определени чрез теглене на изпитен билет.

Критериите за оценяването на знанията, уменията и компетентностите на студентите, на оформяне на изпитната оценка, на присъждане на кредити включват:

Изпитни критерии:

Отличен 6 получават студенти, които демонстрират отлично ориентиране в идеите на отделните изследователски направления и тенденции и показват умения за самостоятелен анализ.

Много добър 5 получават студенти, които представят материала на високо ниво, но не познават детайлно библиографията по въпроса.

Добър 4 получават студенти, които се ориентират добре в материала от лекционния курс, без да могат да го анализират.

Среден 3 получават студенти, които познават отчасти материала по дисциплината, но не се справят със специфичната терминология.

Слаб 2 получават студенти, които не владеят основната информация от лекционния курс и не присъстват редовно на учебните занятия.

Въз основа на успешно положен изпит и текущ контрол на студента се присъждат 9 кредита.

Принципи на формиране на оценката

Оценяване: Важно е нивото на познаване на изследванията по проблема и тяхното аналитично осмисляне.

След проверка на писмените работи се поставя крайната оценка, която се формира от участието на студента в лекционните и семинарни занятия, оценката от самостоятелната работа и оценката от писмената работа в съотношение 10% : 20% : 70%.

Оформянето на крайната оценка по описания начин не важи в случай, че студентът е получил оценка Слаб (2) на изпита.

Комплектът е подготвен от проф. д.теол.н. А. Кръстев и гл. ас. И. Стоянова